

SOLARIS

Stanislaw Lem

Prevedla Tatjana Jamnik



PRIŠLEK

Ob devetnajsti uri po ladijskem času sem se mimo ljudi, ki so stali okoli jaška, po kovinskih klinih spustil v notranjost kapsule. V njej je bilo ravno toliko prostora, da sem lahko dvignil komolce. Ko sem privil nastavek na cev, ki je molela iz stene, se je skafander napihnil in odtlej se nisem več mogel več premakniti. Stal, ali bolje, visel sem v zračnem ležišču, spojen v celoto s kovinsko lupino.

Ko sem dvignil oči, sem skozi izbočeno šipo zagledal stene jaška, višje nad njim pa sklonjeni Moddardov obraz. Kmalu je izginil in nastala je tema, ker so od zgoraj nadeli težek zaščitni stožec. Osemkrat sem slišal žvižganje električnih motorjev, ki so privijali vijake. Nato sikanje zraka, ki so ga spuščali v amortizerje. Vid se mi je privajal na temo. Videl sem že blede zelenkast obris edinega merilnika.

»Pripravljen, Kelvin?« se je oglasilo v slušalkah.

»Pripravljen, Moddard,« sem odgovoril.

»Naj te nič ne skrbi. Postaja te bo prevzela,« je rekel. »Srečno pot!«

Še preden sem utegnil odgovoriti, je gori nekaj zaškripalo in kapsula se je stresla. Nagonsko sem napel mišice, toda zgodilo se ni nič več.

»Kdaj bo štart?« sem vprašal in že sem zaslišal šelestenje, kot bi se zrnca najfinejšega peska vsipala na membrano na bobnu.

»Že letiš, Kelvin. Zbogom!« je odgovoril topli Moddardov glas. Še preden sem se tega zavedel, se je pred mojim obrazom odprla široka reža, skozi katero sem zagledal zvezde. Zaman sem iskal alfo

Vodnarja, proti kateri je poletel Prometej. Nebo teh koncev Galaksije je bilo zame španska vas, niti ene konstelacije nisem poznal, za ozkim okenčkom je vztrajal svetlikajoči se prah. Čakal sem, kdaj bo zažarela prva zvezda. Tega nisem opazil. Samo slabeti so začele in izginjati, zlivajoč se s škrlatečim ozadjem. Sprevidel sem, da sem že v zgornjih plasteh atmosfere. Nepokreten, v ovoju zračnih blazin, sem lahko samo gledal predse. Obzorja še vedno ni bilo. Letel sem in letel, ne da bi to sploh čutil, le vročina mi je počasi, zahrbtno oblivala telo. Zunaj je začelo nekaj tiho, predirljivo cviliti, kot bi po mokrem steklu drsela kovina. Če na števcu ne bi preskakovale številke, sploh ne bi vedel, kako silovito padam. Zvezd ni bilo več. Okence je napolnjevala rdečkasta svetloba. Slišal sem težke udarce lastnega utripa, v obraz me je peklo, na vratu sem čutil hladno pihljanje klimatizatorja; žal mi je bilo, da mi ni uspelo videti Prometeja – ko je avtomatska naprava odprla okence, je moral biti že zunaj vidnega dosega.

Kapsula se je zatresla enkrat in še enkrat, neznosno je zavibrirala, to drgetanje je prodrlo skozi vse izolacijske prevleke, skozi zračne blazine in mi proniknilo globoko v telo – blede zeleni obris števca se je zameglil. Vse to sem opazoval brez strahu. Nisem se pripeljal tako daleč, da bi umrl na cilju.

»Postaja Solaris,« sem rekel. »Postaja Solaris, postaja Solaris! Naredite kaj. Zdi se mi, da izgubljam stabilnost. Postaja Solaris, tu prišlek. Sprejem.«

In spet sem zamudil pomembni trenutek, ko se je pojavil planet. Orjaški, ploščat se je razprostrl pred mano; po velikosti prog na njegovem površju sem lahko sklepal, da sem še daleč. Pravzaprav visoko, ker sem že prečkal tisto neopredeljivo mejo, na kateri oddaljenost od nebesnega telesa postane višina. Padal sem. Še vedno sem padal. To sem zdaj čutil, celo ko sem zaprl oči. Pri priči sem jih odprl, ker sem hotel videti kar največ.

Počakal sem, da je minilo več deset sekund tišine, in poziv ponovil. Tudi tokrat nisem dobil odgovora. V slušalkah se je v salvah ponavljalo

pokanje atmosferskih razelektritev. V njihovem ozadju je šumelo, tako globoko in nizko, kot bi se slišal glas planeta samega. Oranžno nebo v okencu je prekrila siva mrena. Steklo je potemnelo; nagonsko sem se skrčil, kolikor so mi dovolile zračne preveze, a sem že naslednjo sekundo dojel, da so to oblaki. Kot bi jih odpihnilo, jih je kopica odletela gor. Brzel sem naprej, zdaj na soncu, zdaj v senci, kapsula se je obračala okoli navpične osi in velikanska, kakor otekla sončna krogla, ki se je pojavila na levi, se je enakomerno pomikala pred mojim obrazom, dokler ni zašla na desni. Nenadoma mi je skozi šumenje in pokanje naravnost v uho spregovoril oddaljen glas:

»Postaja Solaris prišleku, postaja Solaris prišleku. Vse v redu. Prišlek je pod nadzorom postaje. Postaja Solaris prišleku, pripravite se na pristanek v trenutku nič, ponavljam, pripravite se na pristanek v trenutku nič, pozor, pričenjam. Dvesto petdeset, dvesto devetinštirideset, dvesto osemindvajset ... «

Posamezne besede so bile ločene druga od druge s kratkimi mjavki, ki so pričali o tem, da ne govori človek. To ni bilo prav nič čudno. Jasno, le kateri normalen človek bi tekkel na letališče, ko prispe novinec, povrhu vsega pa še naravnost z Zemlje. Vendar o tem nisem mogel več razmišljati, ker se je ogromni krog, ki ga je okoli mene zarisovalo sonce, postavil pokonci skupaj z ravnino, proti kateri sem letel; temu nagibu je sledil nagib v nasprotno smer; gugal sem se kakor utež orjaškega nihala, in medtem ko sem premagoval vrtoglavico, sem na kot stena dvigajočem se prostranstvu planeta, pokritem z umazano lilstimi in črnkastimi progami, zagledal drobceno šahovnico belih in zelenih pikic – orientacijski znak postaje. Hkrati se je nekaj treskoma odtrgalo z vrha kapsule – dolga ogrlica obročastega padala, ki je silovito zafrfotalo; v tem zvoku je bilo nekaj neizrekljivo zemeljskega – po toliko mesecih prvi šum pravega vetra.

Vse se je začelo odvijati zelo hitro. Dotlej sem samo vedel, da padam. Zdaj sem to tudi videl. Belo-zelena šahovnica se je bliskovito

večala, vedel sem že, da je naslikana na podolgovatem, kot kit velikem, srebrno blešččem se telesu, iz katerega ob straneh v zrak molijo igle radarskih senzorjev, z vrstami temnejših okenskih odprtih, da ta kovinski kolos ne počiva na površju planeta, temveč visi nad njim in po modro črnem ozadju vleče svojo senco, eliptični madež še gostejše teme. Hkrati sem opazil vijoličasto nadahnjene brazde oceana, na katerih je bilo zaznati komaj opazno gibanje, oblake, obrobljene z oslepljujočim škrlatom, je naenkrat odneslo v višave, rjavkasto oranžno nebo med njimi se je, oddaljeno in ploščato, zaustavilo, in vse se je zameglilo: padel sem v vriij. Še preden sem se utegnil oglasiti, je kratek udarec kapsulo vrnil v navpično lego, v okencu se je v živosrebrni svetlobi zaiskril vzvalovani ocean, vse do dimastega obzorja; brneče jeklene vrvi in obročki padala so se nenadoma odpeli in v sunku vetra poleteli nad valovi, kapsula pa se je zazibala, mehko, s tistim posebnim, upočasnjenim gibanjem, kakršno je običajno v umetnem polju sil, in zdrsnila navzdol. Zadnje, kar sem utegnil videti, so bili mrežasti katapulti za vzlet in dve bržkone več nadstropij visoki zrcali luknjičastih radioteleskopov. Nekaj je z grozljivim zvokom jekla, ki prožno udarja ob jeklo, zaustavilo kapsulo, pod mano se je nekaj odklenilo, in kovinska lupina, v kateri sem vzravnal tičal, je z zateglim, zasoplim vzdihom končala svoje sto osemdeset kilometrov dolgo potovanje.

»Postaja Solaris. Nič in nič. Pristanek končan. Konec,« sem zaslišal mrtvi glas kontrolne naprave. Z obema rokama (v prsih sem čutil rahlo stiskanje in drobovje je postalo težko kot neljubo breme) sem se oprijel držala nasproti ramen in izklopil stikala. Zasvetil se je zelen napis ZEMLJA in stena kapsule se je odprla; zračno ležišče me je nalahno pahnilo v hrbet, tako da sem moral, če nisem hotel pasti, narediti korak naprej.

S tihim sikanjem, podobnim resigniranemu vzdihu, so se zračni obroči skafandra izpraznili. Bil sem prost.

Stal sem pod srebrnim lijakom, visokim kot cerkvena ladja. Po stenah so bili speljani šopi barvastih cevi, ki so izginjale v okroglih

kanalčkih. Obrnil sem se. Ventilacijski jaški so bučali, ko so vlekli vase preostanke strupenega planetarnega ozračja, ki je semkaj vdrlo med pristajanjem. Prazna cigara kapsule je kakor počen kokon stala na kaloti, vzdani v jekleno vzpetino. Njena zunanja pločevina je bila osmojena, umazano rjava. Spustil sem se po majhni rampi. Dalje so na kovino privarili plast hrapave plastike. Na mestih, kjer so se ponavadi vozila premična dvigala za rakete, je bila odrgnjena do golega jekla. Na lepem so kompresorji ventilatorjev umolknili in nastala je popolna tišina. Malce nemočno sem se razgledal, pričakoval sem, da se bo prikazal kak človek, vendar še vedno ni bilo nikogar. Le prižgana neonska puščica je kazala na neslišno tekoči tračni transporter. Stopil sem na njegovo ploskev. Strop hale se je v lepi parabolni liniji spuščal in prehajal v cev hodnika. V njegovih nišah so se dvigale grmade jeklenk za stisnjene pline, posod, obročastih padal, zabojev, vse razmetano, odvrženo, kamor je padlo. Tudi to mi je dalo misliti. Transporter se je končal pri okrogli razširitvi hodnika. Tu je vladal še večji nered. Pod kupom pločevinastih ročk je bila razlita luža oljnate tekočine. Zrak je bil prepojen z neprijetnim, močnim vonjem. V vse smeri so vodile sledi čevljev, razločno odtisnjene v to lepljivo snov. Med pločevinkami so se, kot bi jih kdo pometel iz kabin, valjali svitki belih telegrafskih trakov, raztrgani listi papirja in smeti. In spet se je zasvetil zeleni kazalec in me napotil proti srednjim vratom. Za njimi je tekel tako ozek hodnik, da bi se dva človeka na njem komaj srečala. Svetlobo so mu dajala zgornja okna z lečastimi stekli, obrnjena proti nebu. Še ena vrata, na njih je bila belo-zelena šahovnica. Bila so priprta. Vstopil sem. Napol kroglasta kabina je imela eno samo veliko, panoramsko okno; v njem je gorelo z meglo zastrto nebo. Spodaj so se neslišno premikali črnkasti griči valov. Po stenah je bilo polno odprtih omaric. V njih so bili instrumenti, knjige, kozarci z zasušeno usedlino, zaprašene termovke. Na umazanih tleh je stalo pet ali šest mehanskih, raztegljivih mizic, med njimi več naslanjačev, sesedenih, ker je bil iz

njih izpuščen zrak. Samo eden je bil napihnjjen, z naslonjalom, nagnjenim nazaj. V njem je sedel majhen, mršav človek z obrazom, ožganim od sonca. Koža se mu je v celih zaplatah luščila z nosu in ličnic. Poznal sem ga. Bil je Snaut, Gibarianov namestnik, kibernetik. Svojčas je v solarističnem almanahu objavil nekaj še kar izvirnih člankov. Še nikoli ga nisem videl. Oblečen je bil v mrežasto majico, iz katere so skozi luknjice s ploskega prsnega koša štrlele posamezne sive dlake, in v nekoč bele, zdaj po kolenih popackane in od reagentov osmojene platnene hlače s številnimi žepi kot pri monterskem kombinezonu. V roki je držal plastično hruško, takšno, iz kakršnih se pije na ladjah brez umetne gravitacije. Gledal me je, kot bi ga zaslepila močna luč. Hruška mu je padla iz razprtih prstov in večkrat poskočila kot balon. Iz nje se je izlilo nekaj prozorne tekočine. Počasi mu je z obraza odtekla vsa kri. Bil sem preveč presenečen, da bi kaj rekel, in ta molčeči prizor je trajal, dokler se nisem na neki nepojmljivi način nalezal njegovega strahu. Napravil sem korak naprej. V naslanjaču se je ves sključil.

»Snaut ... « sem zašepetal. Zdrznil se je, kot bi ga zadela strela. Gledal me je z nepopisnim odporom in zahripal:

»Ne poznam te, ne poznam te, kaj bi rad ... ?«

Razlita tekočina je hitro izhlapevala. Zavohal sem alkohol. Je pil? Je bil pijan? Ampak zakaj se je tako bal? Še vedno sem stal sredi kabine. Imel sem čisto mehka kolena, ušesa pa kot zamašena z vato. Pritisk tal pod stopali sem sprejemal kot nekaj še ne povsem trdnega. Za izbočeno okensko šipo se je enakomerno premikal ocean. Snaut me ni spustil s svojih krvavo podplutih oči. Strah se je umikal z njegovega obraza, ni pa z njega izginil neizrecen gnus.

»Kaj ti je ... ?« sem polglasno vprašal. »Si bolan?«

»Skrbi te ... « je zamolklo dejal. »Aha. Skrbelo te bo, kaj? Ampak zakaj ravno zame? Ne poznam te.«

»Kje je Gibarian?« sem vprašal. Za sekundo mu je vzelo sapo, oči so mu spet osteklenele, v njih se je nekaj prižgalo in ugasnilo.

»Gi ... Giba ... « je izjecljal, »ne! Ne!!!«

Stresel ga je neslišen, bedast smeh, ki je nenadoma utihnil.

»Si prišel h Gibarianu ... ?« je rekel skorajda mirno. »H Gibarianu? Kaj nameravaš z njim?«

Gledal me je, kot bi ga kar naenkrat nehal ogrožati; v njegovih besedah, še bolj pa v njihovem tonu, je bilo nekaj sovražno žaljivega.

»Ja kaj pa govoriš ... « sem izdaval z ušesi, zamašenimi od pritiska. »Kje je?«

Osupnil je.

»Mar ne veš ... ?«

Pijan je, sem pomislil. Pijan do nezavesti. Začela se me je lotevati jeza. Pravzaprav bi moral oditi, toda potrpežljivost me je minila.

»Daj spravi se k sebi!« sem zarohnel. »Kako naj vem, kje je, če sem pa priletel pred nekaj minutami! Kaj ti je, Snaut!!!«

Čeljust se mu je povescila. Spet mu je za hip vzelo sapo, ampak neka-ko drugače, v očeh se mu je zabliskalo. S tresočimi se rokami se je oprijel ročajev naslanjača in trudoma vstal, da so mu sklepi kar zahreščali.

»Kaj?« je rekel skoraj streznjen. »Priletel si? Od kod si priletel?«

»Z Zemlje,« sem jezno odvrnil. »Si mogoče že kdaj slišal zanjo? Kot kaže, ne!«

»Z Ze ... o sveta pomagalka ... a si to ti – Kelvin?!«

»Ja. Zakaj tako gledaš? Kaj je v tem čudnega?«

»Nič,« je rekel, hitro utripajoč z vekami. »Nič.«

Otrl si je čelo.

»Kelvin, oprusti, saj ni nič, samo presenečen sem, veš. Nisem te pričakoval.«

»Kako to misliš, da me nisi pričakoval? Pa saj ste obvestilo dobili že pred meseci in Moddard vam je še enkrat telegrafiral danes, s krova Prometeja ... «

»Ja. Ja ... Brez dvoma, samo, vidiš, tukaj imamo neke vrste ... kaos.«

»To pa res,« sem suho odvrnil. »Težko ne opaziš.«

Snaut se je sprehodil okoli mene, kot bi si ogledoval moj skafander, najbolj navadnega na svetu, z vodi in kabli na prsih. Nekajkrat je zakašljaj. Dotaknil se je koščene nosu.

»Bi se mogoče rad skopal ...? To ti bo dobro delo – svetlo modra vrata, tamle čez.«

»Hvala. Poznam notranjo ureditev postaje.«

»Mogoče si lačen ...?«

»Ne. Kje je Gibarian?«

Stopil je k oknu, kot da ne bi slišal mojega vprašanja. Obrnjen s hrbtom proti meni je bil videti dosti starejši. Na kratko ostrижeni lasje so bili sivi, na tilniku, ožganem od sonca, so se risale gube, globoke kot ureznine. Za oknom so se lesketali hrbti valov, ki so se dvigali in spuščali tako počasi, kot bi se ocean strjeval. Ko si gledal tja, si imel občutek, da se postaja neznatno preveša vstran, kot bi polzela z nevidne podlage. Potem je spet ujela ravnotežje in se z enako lenim nagibom prevesila na drugo stran. A to je bila najbrž čutna prevara. Zaplate sluzaste pene barve kosti so se nabirale v kotanjah med valovi. Za hip sem v očesni votlini začutil zoprni pritisk. Suhoparni red na krovu Prometeja se mi je zazdel nekaj dragocenega, za vedno izgubljenega.

»Poslušaj ...« se je nepričakovano oglasil Snaut, »trenutno sem samo jaz ...« Obrnil se je proč. Živčno si je pomencal roke. »Moral se boš zadovoljiti z mojo družbo. Zaenkrat. Kliči me Podgan. Poznaš me samo s fotografij, ampak nič hudega, vsi mi tako pravijo. Bojim se, da ni druge. Sicer pa, če si imel starše s takšnimi vesoljskimi aspiracijami kot jaz, šele Podgan zveni kolikor toliko ...«

»Kje je Gibarian?« sem trmasto ponovil vprašanje. Zamežikal je.

»Žal mi je, da sem te tako sprejel. To ... ni samo moja krivda. Čisto sem pozabil, tukaj se je toliko dogajalo, veš ...«

»Ah, že v redu,« sem odvrnil. »Pustiva to. No, kaj je z Gibarianom? Ga ni na postaji? Je kam odletel?«